

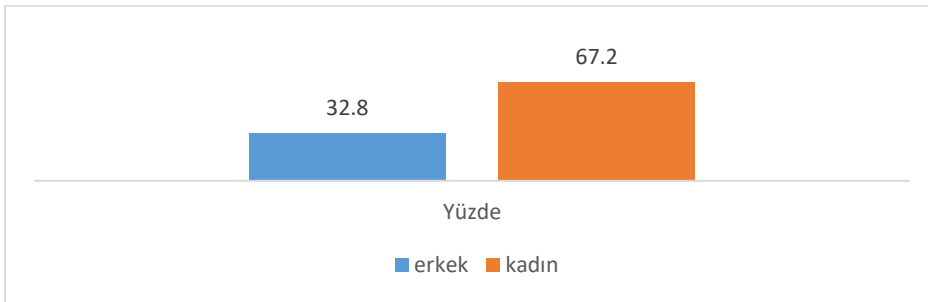
GİRİŞ

Bu araştırma Van'da yaşayan mültecilere ilişkin genel tanımlayıcı bilgi edinmek, haklara erişim konusunda durum tespit etmek, ihtiyaçlarını belirlemek ve bunların karşılanmasına yönelik gündem oluşturmak amacıyla gerçekleştirildi. Araştırma kapsamında, Eylül 2022-Eylül 2023 tarihleri arasında kartopu örnekleme tekniği ile yüz yüze 58 kişi ile anket yapıldı. Çalışmanın teknik ve kapsayıcılık kısıtlılıkları göz önüne alındığında çalışmanın temsiliyet iddiası bulunmamaktadır.

SOSYO DEMOGRAFİK VERİLER

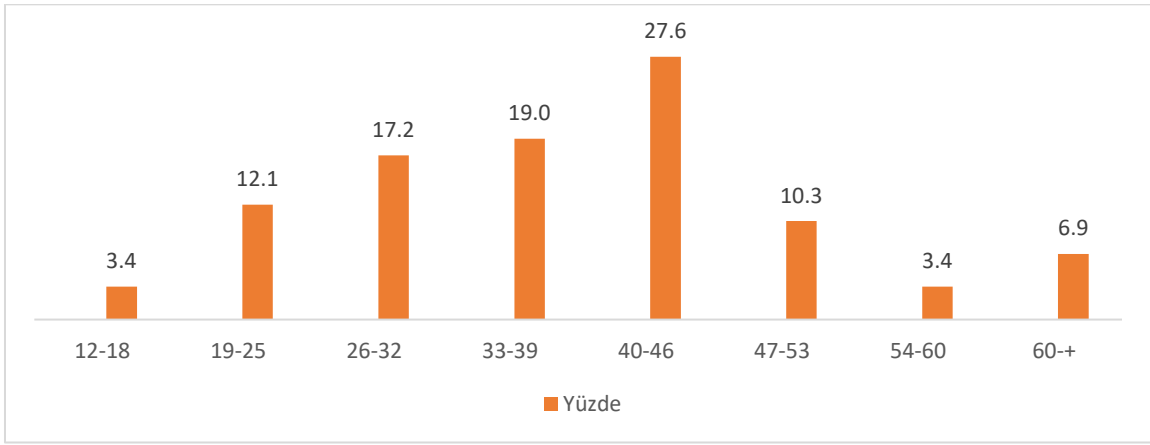
Araştırmaya katılan görüşmecilerin cinsiyet dağılımlarına bakıldığında %67,2'sinin kadın, %32,8'inin ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Kadınların çoğunluğu oluşturmasının nedeni, genelde kadınların evde daha çok bulunmaları ve sosyal yardım arayışında daha aktif rol almalarıdır. Söz konusu dağılım paterni bütün köken ülkeler için geçerlidir.

Tablo 1: Cinsiyet dağılımı

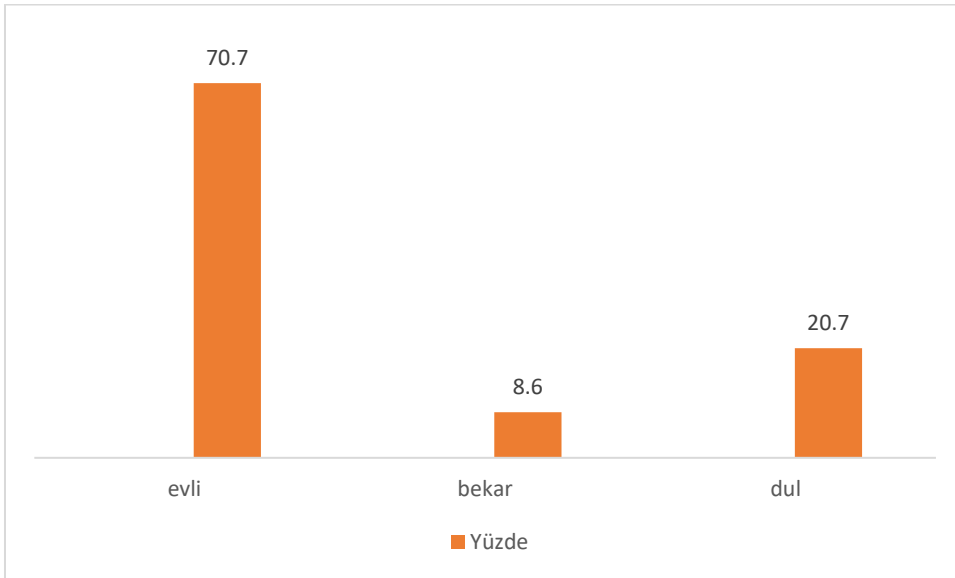
Araştırmaya katılanların yaklaşık %50'sinin 33-46 yaş aralığında olduğu göz önüne alındığında araştırma kapsamında görüştüğümüz mültecilerin yoğunluklu olarak genç ve orta yaş grubunda olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Yaş dağılımı

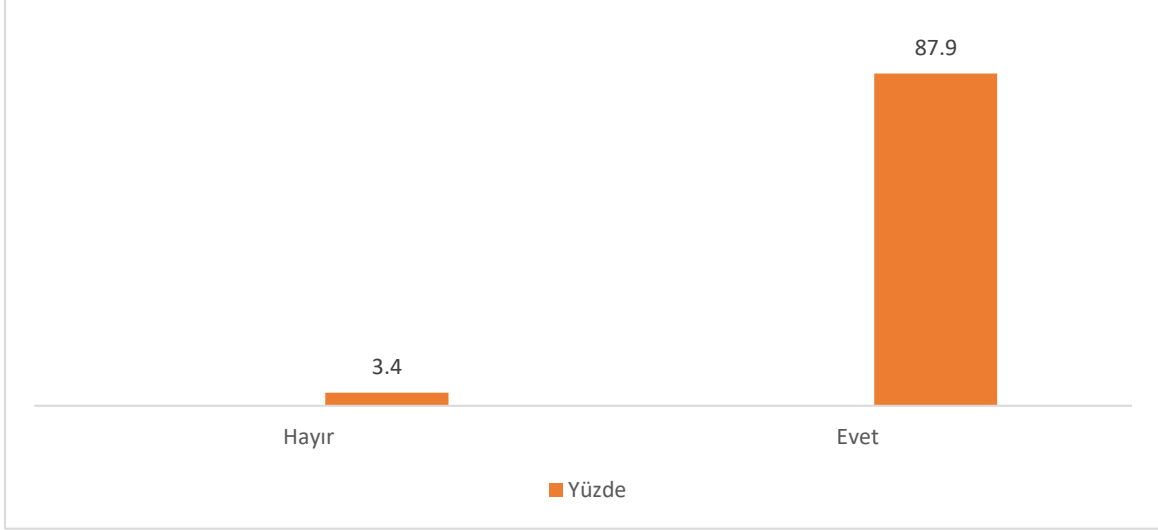
Medeni durum dağılımına bakıldığında evli kişilerin oranının diğerlerine göre yüksek olduğu görülmektedir. Ek olarak, bekar ve dul olanlar arasında kadınların oranı daha yüksektir. Ancak söz konusu dağılım cinsiyet grupları içinde de belirgin olmakla birlikte örnekleme kadın ve erkek sayısının temsiliyetindeki fark göz önüne alınarak daha ileri analiz edilmemiştir.

Tablo 3: Medeni Durum

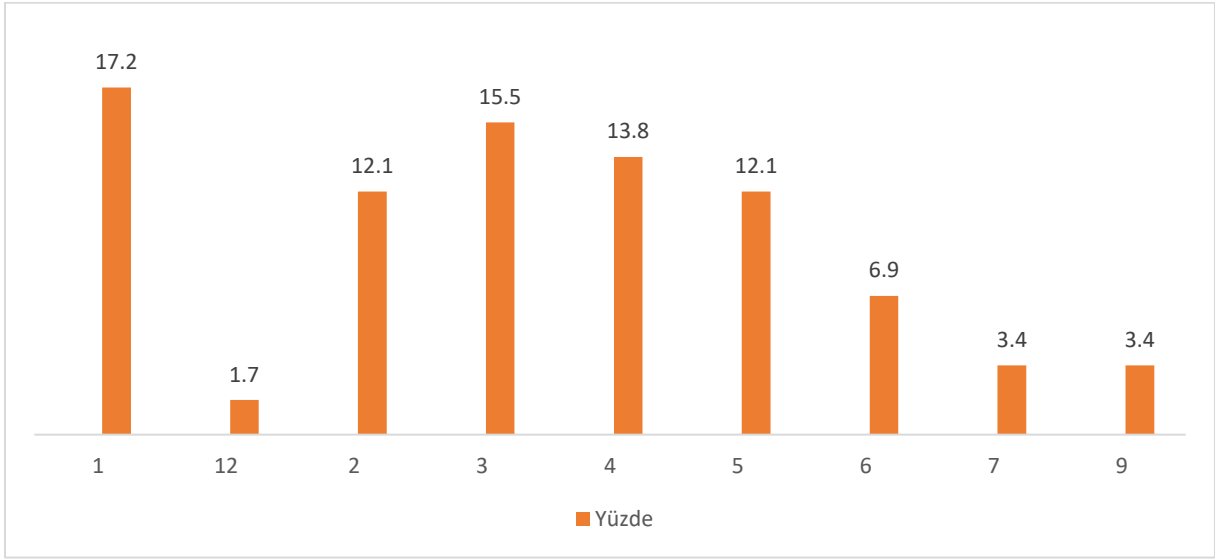
Aşağıda çocuk sahipliği dağılımı ve çocuk sayılarının dağılımı görülmektedir. 18 yaş altı katılımcılar dışında her yaş grubunda çocuk sahibi en az bir kişi bulunmaktadır.

Tablo 4: Çocuk sahipliği

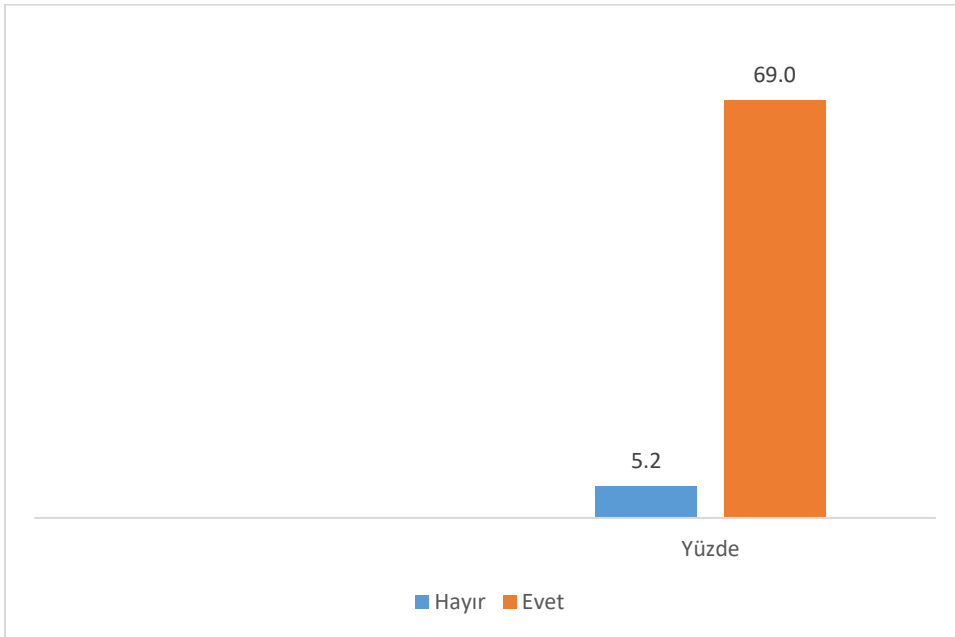

Ailede çocuk sayılarına bakıldığında ise yaklaşık %60'ının dört ve altı çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bir sonraki tabloda görüleceği üzere soruya yanıt verenlerin %69'unun çocuğu okul çağındadır.

Tablo 5: Çocuk Sayısı

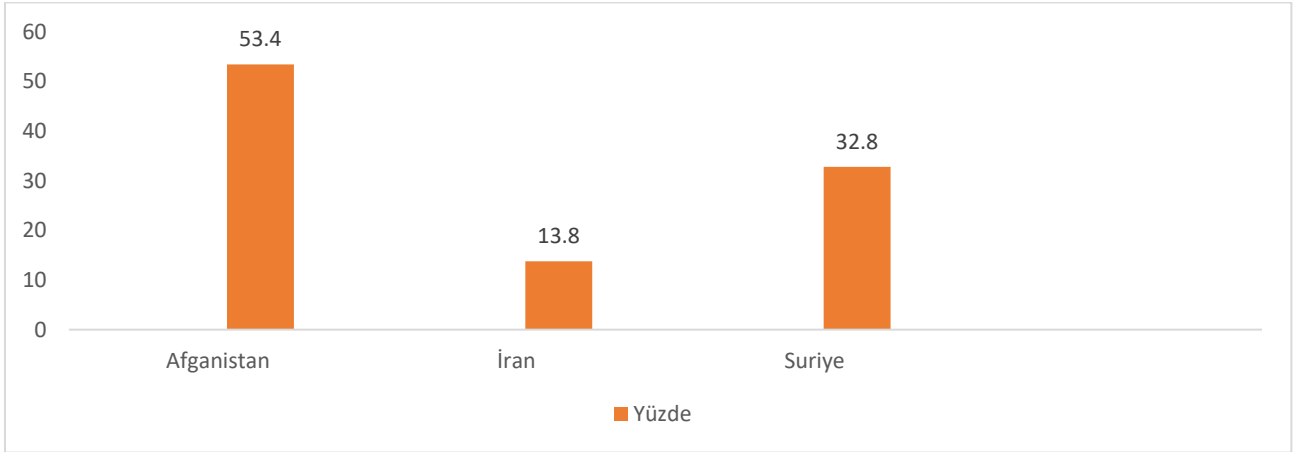
Tablo 6: Ailede okul çağında çocuk var mı?

STATÜ

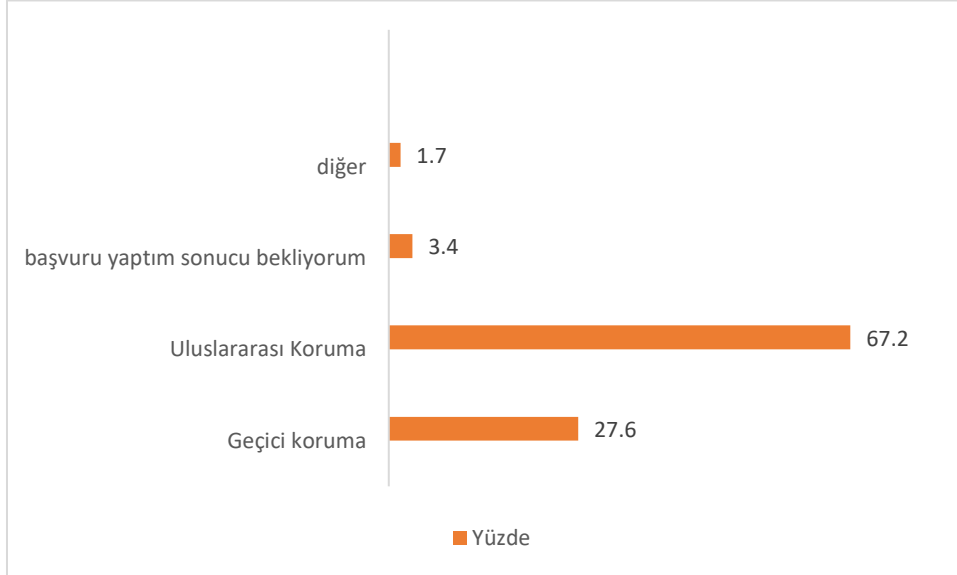
Aşağıda görüleceği üzere görüştüğümüz kişilerin yarısından fazlasının köken ülkesi Afganistan'dır ve bunu Suriye ve İran izlemektedir. Van'ın Afganistanlıların göç rotasında önemli bir geçiş noktası olduğu ve Van'ın İran sınırında yer alması göz önüne alındığında dağılım anlam kazanmaktadır. Suriyeliler ise Türkiye içinde ikincil hareketler neticesinde kente yerleşmiştir.

Tablo 7: Geline ülke

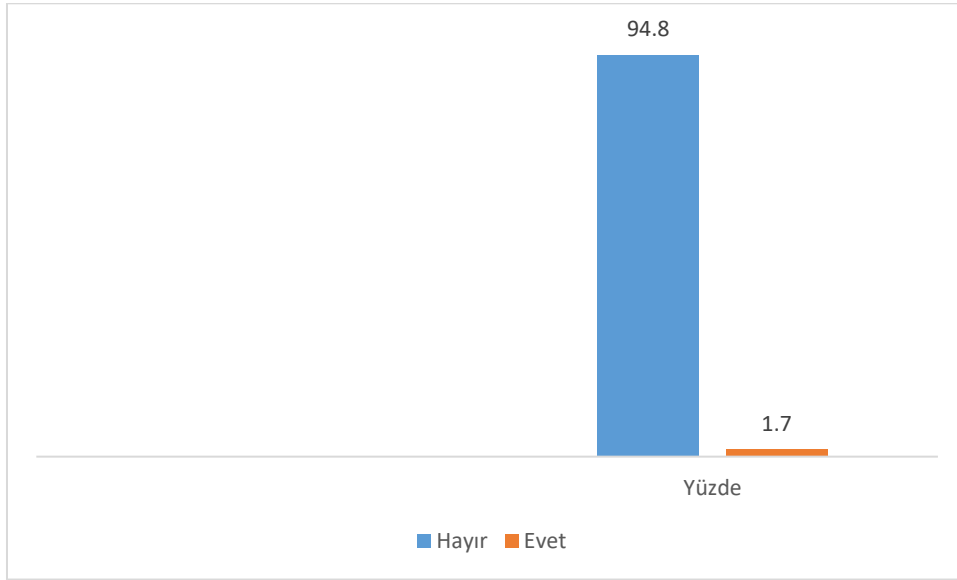
Aşağıdaki tablo görüşülen kişilerin Türkiye’deki hukuki statülerinin dağılımını göstermektedir. Burada ilginç noktalardan bir tanesi hukuki statülerin köken ülkeye göre değişimidir. Buna göre, Afganistan’dan gelenlerin %93,5’i Uluslararası Koruma statüsündeyken geri kalanlar başvuru sahibidir. İranlıların ise tamamı Uluslararası Koruma statüsündedir. Suriyelilerin yaklaşık %84’ü Geçici Koruma ve %10,5’i Uluslararası Koruma statüsündeyken yaklaşık %5’inin statüsü “diğer” kategorisinde raporlanmıştır.

Tablo 8: Türkiye’deki Statünüz

Mültecilerin hukuki statüleri; hizmetlere erişimden iş piyasasına erişime ve ücretlere kadar hayatlarının her yönünü doğrudan etkilemektedir. Bu araştırmada görüşülen kişilerden hukuki statüsü olanlara çalışma izin olup olmadığı sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda çarpıcı biçimde yer aldığı üzere yaklaşık %95'inin çalışma izni bulunmamaktadır. Görüşmecilerin büyük kısmını kadınların oluşturması nedeniyle çalışma izni olanların daha düşük olması beklenebilir ancak erkekler arasında da sadece bir kişinin çalışma izni bulunmaktadır.

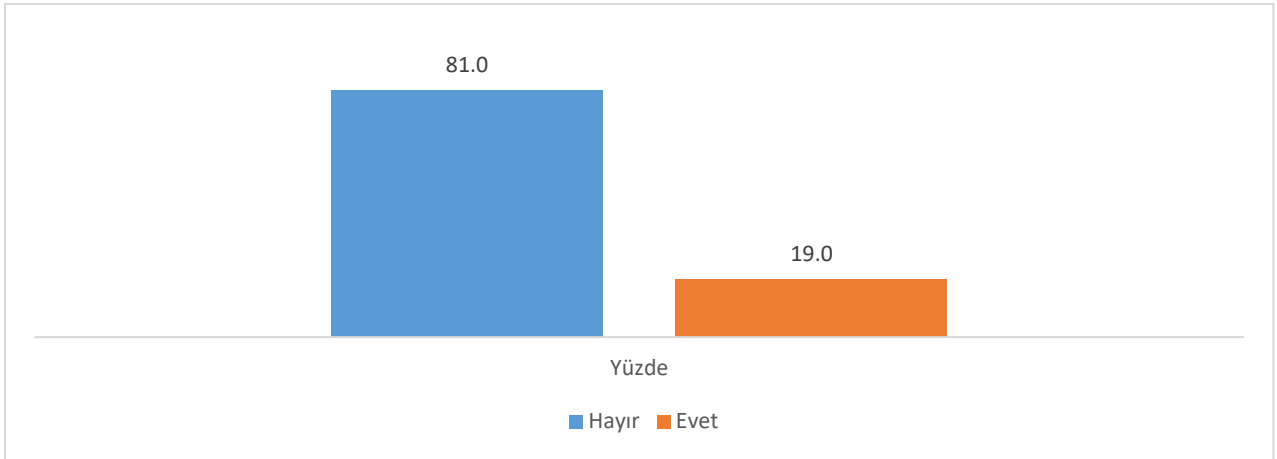
Tablo 9: Çalışma izniniz var mı?

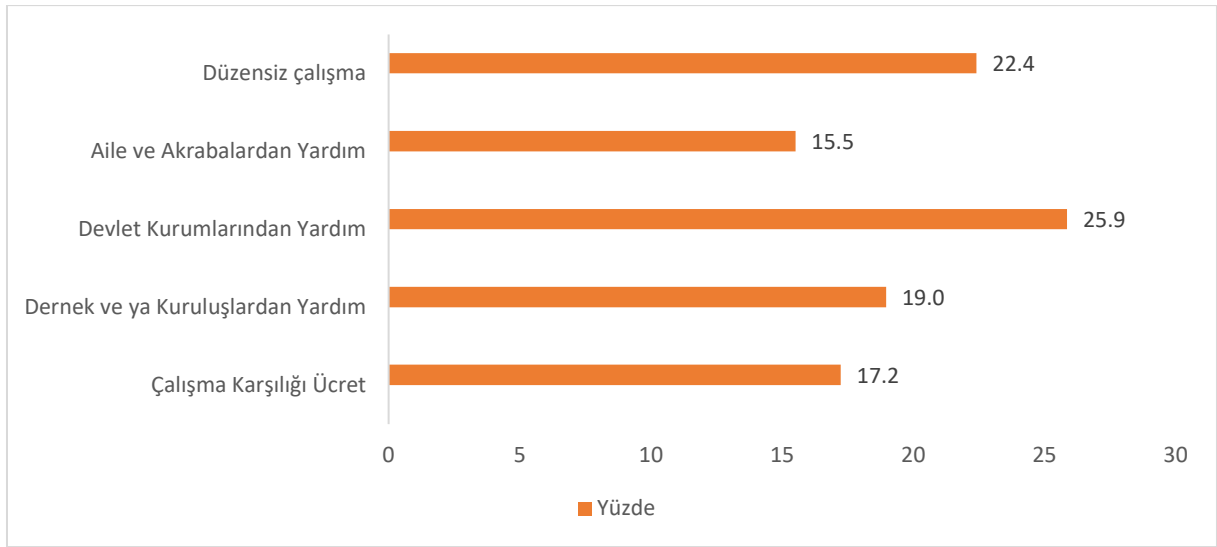
Çalışma durumları sorusuna yanıt veren 47 katılımcının %81'i çalışmadıklarını beyan etmişlerdir. Burada toplumsal cinsiyetin etkisini anlayabilmek için cinsiyete dayalı ayrıştırma yapıldığında ise soruya yanıt veren 19 erkeğin 10'unun ve yine soruya yanıt veren 39 kadının 37'sinin çalışmadığı görülmektedir.

Tablo 10: Çalışma Durumu

Katılımcıların temel geçim kaynakları ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Buna göre yaklaşık %45'i devlet veya sivil örgütlerden yardımla yaşarken, %15'i aile ve akraba yardımı ile yaşamaktadır. İş karşılığı aldıkları ücret ile geçimini sağlayan yaklaşık %39'un %22,4'ü ise düzensiz çalışabilmektedir. Düzenli ve güvenceli işe erişimin düşük olması beraberinde hak ve hizmetlere erişim problemlerini zincirleme olarak getirmektedir.

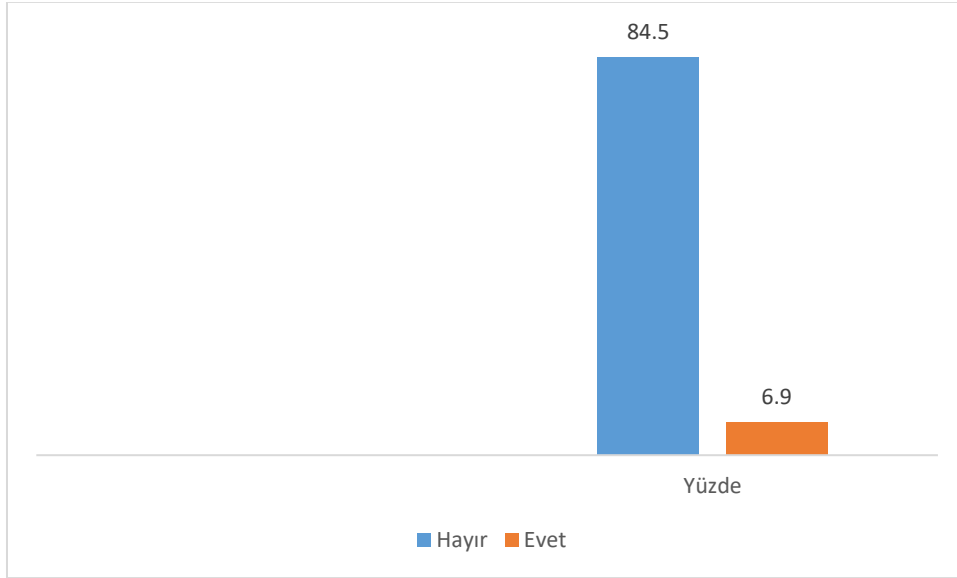
Tablo 11: Geçim Kaynağı

HAKLARA ERİŞİM

Katılımcıların hakları konusundaki farkındalıklarını anlayabilmek amacıyla haklarını bilip bilmedikleri sorulmuştur. İlgili tablonun çarpıcı biçimde gösterdiği üzere büyük çoğunluk haklarını bilmediklerini ifade etmiştir. Her ne kadar devlet kurumları ve sivil toplum mültecileri, hakları konusunda bilgilendirmek için çalışmaları olsa da mülteci nüfusunun büyüklüğü ve dinamik yapısı söz konusu çalışmaların yoğunlaştırılması ve çeşitlendirilmesi gerekliliğini getirmektedir.

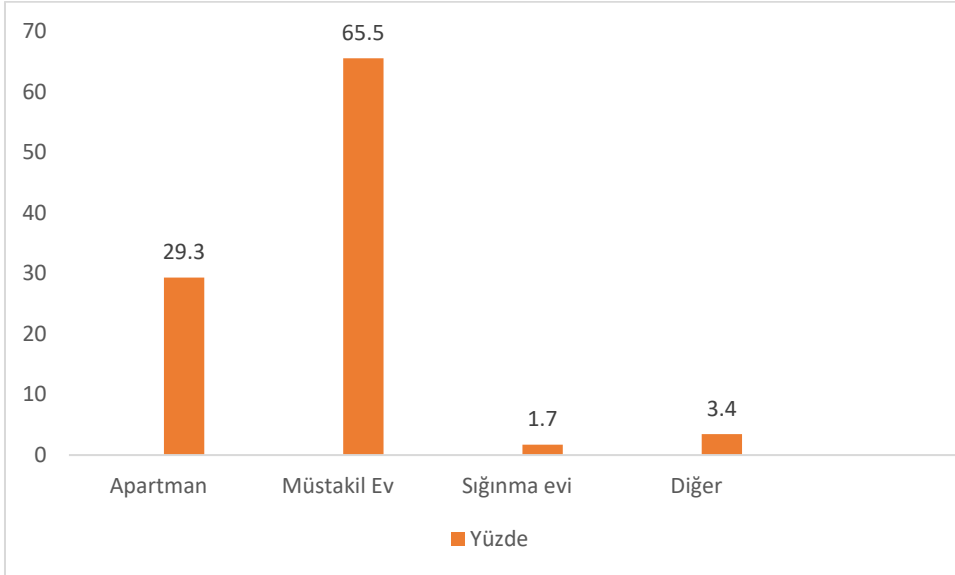
Tablo 12: Hangi haklara sahip olduğunuzu biliyor musunuz?

Barınma ve Konut Hakkı

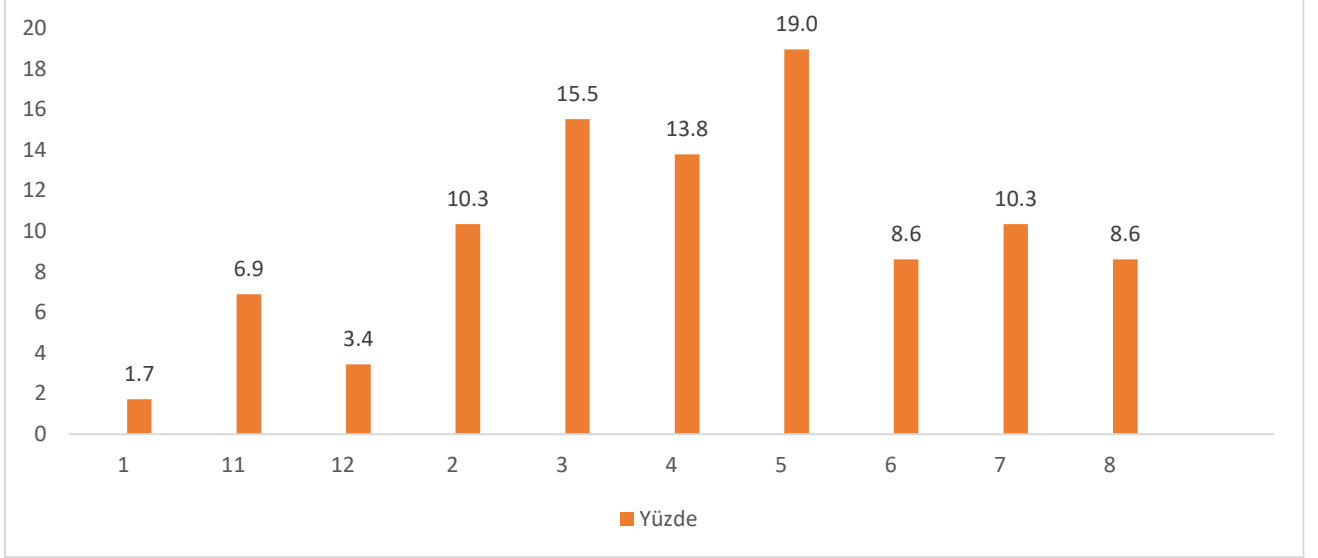
Mülteciler için barınma önemli problemlerden birisidir. Yüksek kira bedellerinin yanı sıra “Seyreltme Politikası” gibi şehrin belirli mahallelerini mültecilere kapatan politikalar sebebiyle barınma problemi büyümektedir. Gelirin düşüklüğü ve barınma hakkına erişimi destekleyici politikaların olmayışı, kötü koşullarda barınmak zorunda kalmayı da beraberinde getirmektedir. Aşağıdaki tabloda yer aldığı üzere katılımcıların büyük kısmı müstakil evlerde yaşamaktadır. Bu müstakil evler şehrin sosyo-ekonomik koşullarının kötü olduğu mahallelerde bulunmakla birlikte rutubetli, bir iki bölümden oluşan eski toprak evler ve iklim koşullarına karşı elverişsiz yapılarıdır.

Tablo 13: Konut Biçimi

Öte yandan aşağıda ayrıntılı dağılımı yer alan hanede yaşayan kişi sayısının istatistiki ortalaması altıdır.

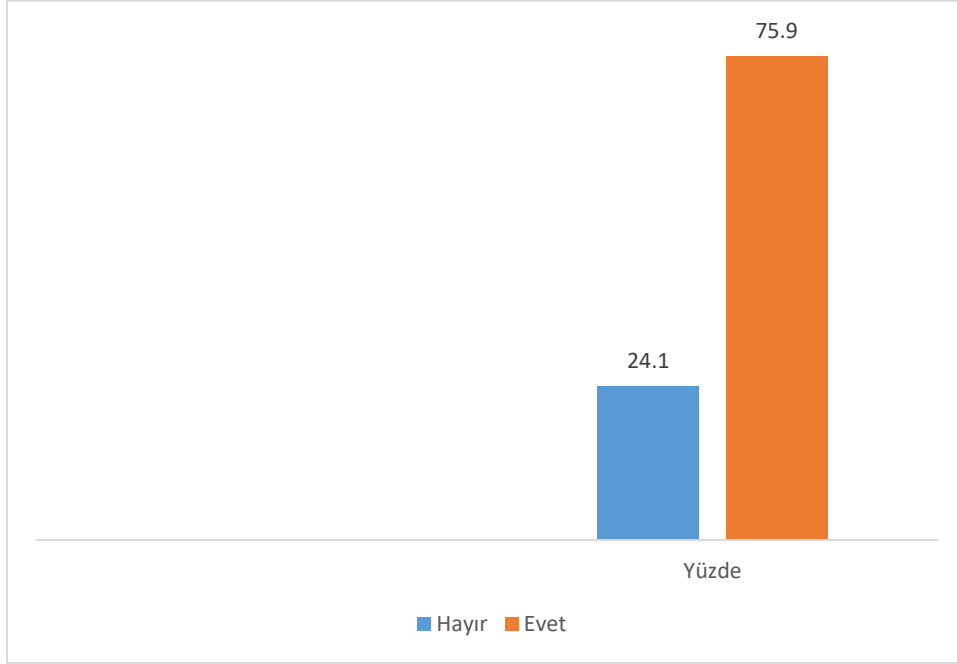
Tablo 14: Kaç kişi ile yaşıyor

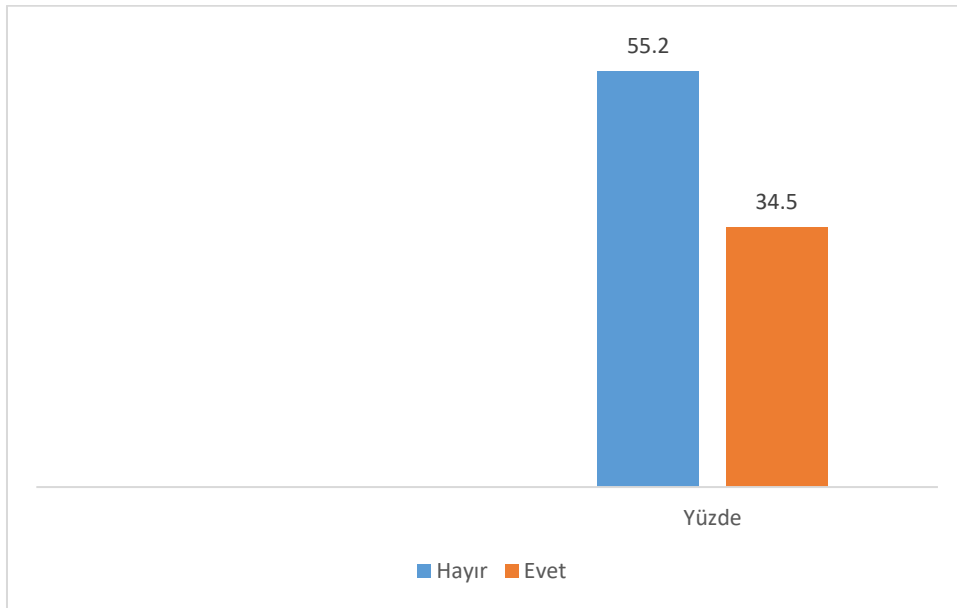
Sağlık Hizmetlerine Erişim

Katılımcıların dörtte üçünden fazlası, %75,9'u, sağlık hizmetlerine erişebildiklerini belirtmişlerdir. %35'i ise sağlık hizmetlerine erişmekle birlikte sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 15: Sağlık hizmetlerinden yararlanabiliyor mu?

Tablo 16: Sağlık hizmetlerinden yararlanırken herhangi bir sorun yaşıyor mu?

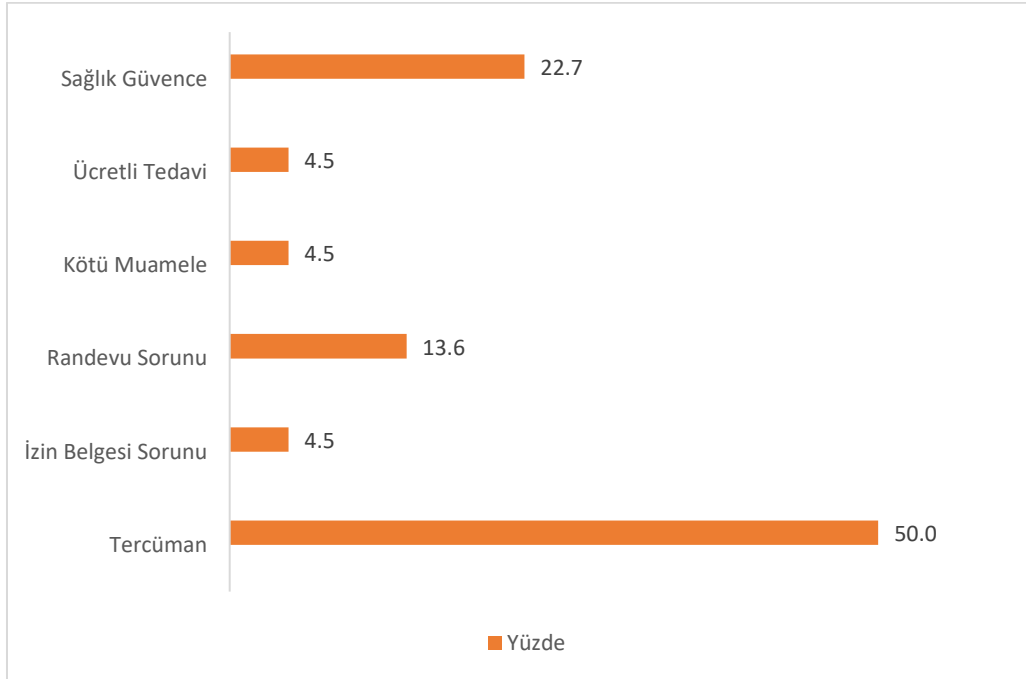

Sağlık hizmetlerine erişimde veya hizmetten yararlanırken yaşanan sorunlar ise çeşitlilik göstermektedir. Sorunların başında tercüman eksikliği gelmektedir. Sağlık Bakanlığı hastanelerde tercüman istihdamı, çağrı servisi ve yabancı uyruklu sağlık personeli istihdamı politikaları uygulasa da bu hizmetler yetersiz kalmaktadır.

Uluslararası Koruma altında olanların sağlık hizmetlerinden -acil ve özel ihtiyaçları olmadığı takdirde- ücretsiz yararlanmaları bir yıl ile sınırlıdır. Bu çalışmaya katılanların çoğunluğunun bu tür koruma altında olduğu ve geçim kaynaklarının kısıtlılığı birlikte düşünüldüğünde sağlık güvencesinin olmayışı ve muayene ücretlerinin yüksekliğine ilişkin bildirilen sorunlar anlaşılır olmaktadır.

Bu soruya yanıt verenler arasında kötü muameleyi bir sorun olarak belirtenlerin oranı görece düşük olsa da sağlık hizmeti alımında bu oran dahi kabul edilemez. Sağlığa erişim temel haklardandır ve kişiler bu haklarına güvenli ve eşit biçimde erişebilmelidir.

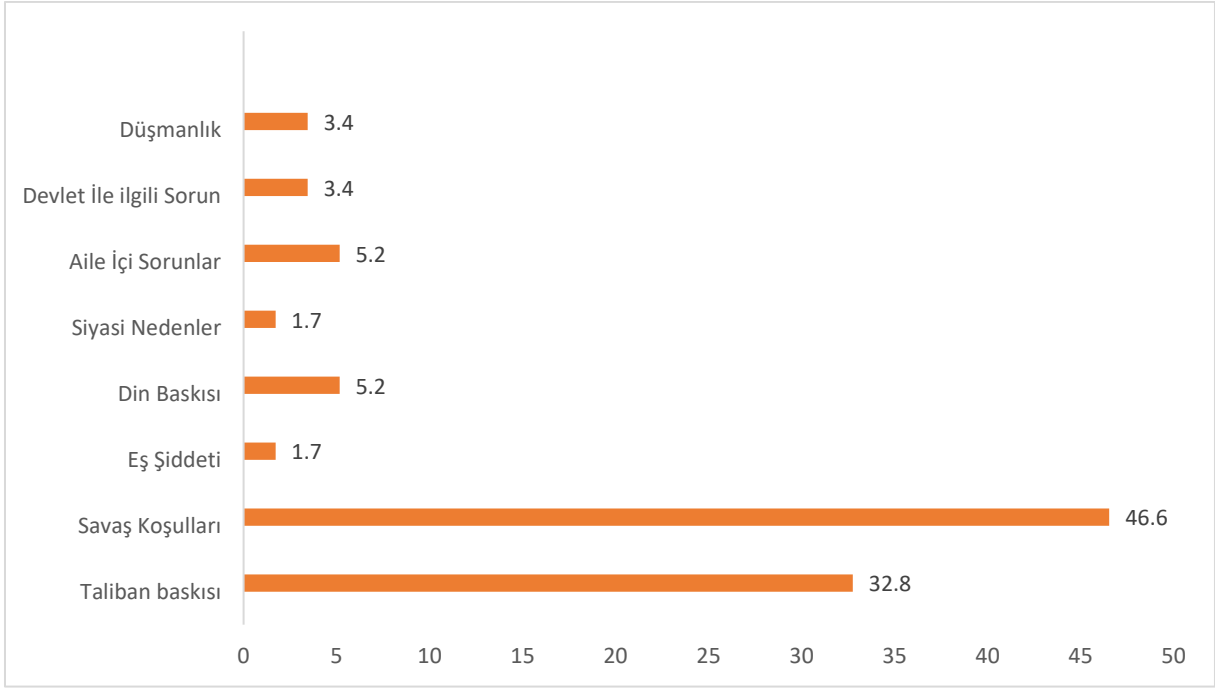
Tablo 17: Sağlık hizmetlerine ilişkin sorunlar

GÖÇ YOLCULUĞU

Katılımcıların ülkelerinden ayrılma nedenlerine bakıldığında ise kamuoyunda da bilindiği üzere savaş ve politik koşullar başta gelmektedir. Ayrılma sebebi olarak aile içi sorunlar ve eş şiddetini belirten toplamda %6,9'un dışında gösterilen sebeplerin tamamı, kişilerin güvenli bir hayat yaşamalarına imkan vermeyen savaş ve siyasi sebepleri işaret etmektedir.

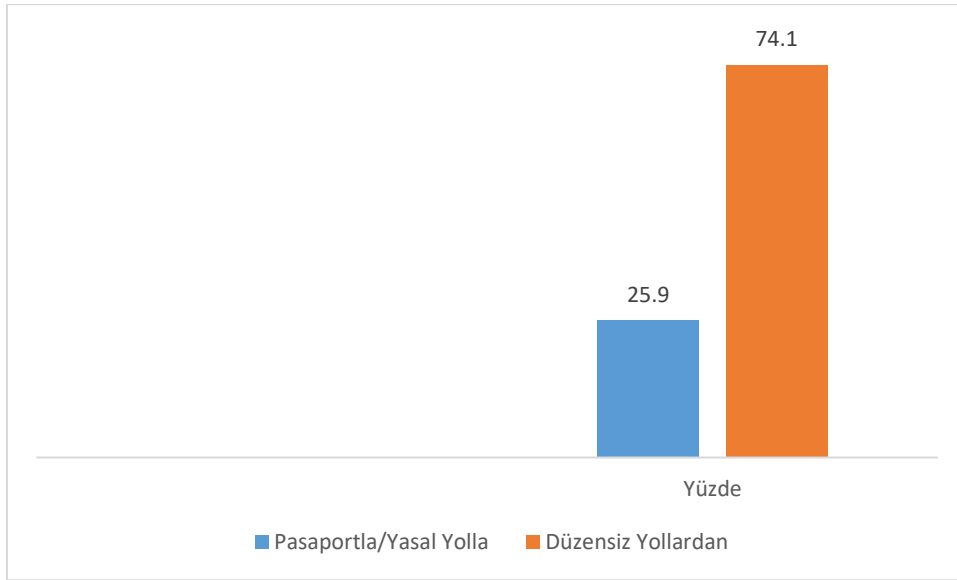
Tablo 18: Ülkelerinden ayrılma nedeni

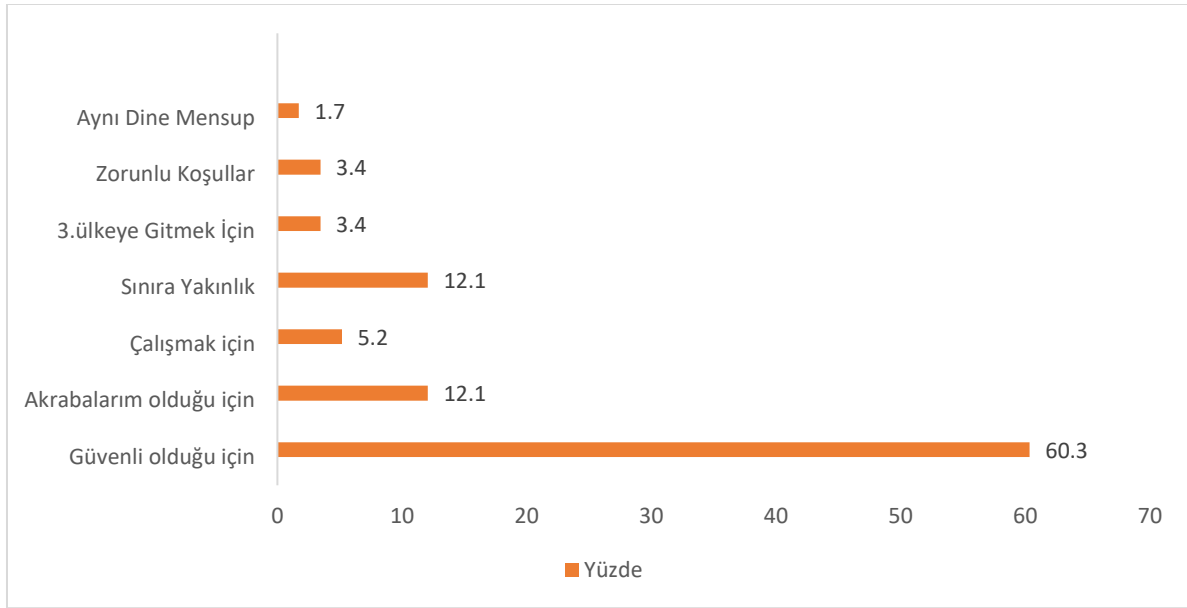
Türkiye'ye giriş yapma yolları sorulduğunda ise dörtte üçünün düzensiz yollarla giriş yaptığı görülmektedir. Düzensiz giriş yapanlara köken ülkelerine göre bakıldığında ise Afganistanlıların tamamının düzensiz giriş yaparken İranlılarda bu oranın yarı yarıya olduğu görülmektedir. Suriyeliler arasında ise düzensiz giriş yapanların oranı daha düşüktür. Bu noktada, düzensiz giriş yapmanın bir tercihten ziyade bir mecbur bırakılma durumu olduğu hatırlanmalıdır. Afganistan'da Türkiye'ye vize alabilmenin ücretinin yüksekliği, başvuruya erişimin zorluğu ve başvuru yapılsa dahi vize verilme olasılığının düşüklüğü kişileri düzensiz geçişe zorlamaktadır.

Tablo 19: Türkiye'ye giriş yolu

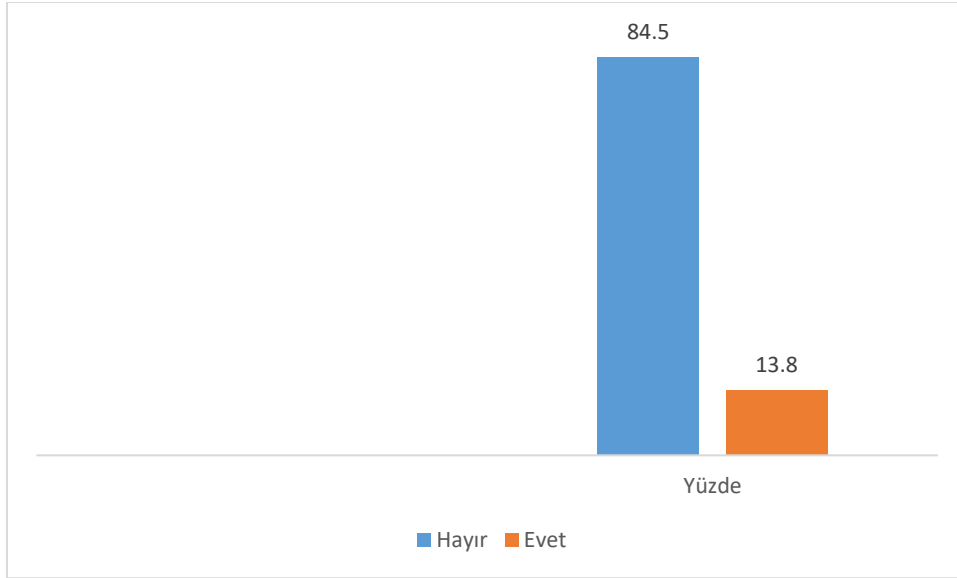
Türkiye'nin temelli veya geçici yerleşim olarak seçilmesinin nedenleri de yine çeşitlilik göstermektedir. %5,2'sinin çalışmak için geldiklerini belirttikleri görülmektedir. Ancak bu ifadenin yukarıda yer alan ülkelerinden ayrılma sebepleri verisi ile çelişik olduğu düşünülmemelidir. Savaş ve baskıcı, düşmanca siyasi atmosfer, diğer pek çok şeyin yanı sıra kişilerin yaşamlarını idame ettirecekleri kaynaklara erişimi de engellemektedir. Kişiler, dinleri, dilleri, etnik mensubiyetleri, cinsiyetleri ve/veya cinsel yönelimleri sebebiyle geçim kaynaklarından mahrum bırakılabilmektedir.

Tablo 20: Türkiye'yi seçme nedeni

Bu araştırmadaki önemli verilerden bir tanesi ise katılımcıların bir başka ÷lkeye gitmeyi deneyip denemediklerine ilişkindir. Katılımcılardan sadece %13,8'inin başka ÷lkeye gitmeyi denedikleri gör÷lmektedir. Elbette bu çalışmanın ÷lkenin doğu sınırında yer alan Van'da yapılmış olması burada önemli bir etkidir. Muhtemel ki ÷lkeden ayrılmayı deneyen veya isteyen kişiler Batı sınırlarında yer alan kentlerde daha yoğunlukta olacaktır.

Tablo 21: Başka bir ÷lkeye geçmeye çalıştınız mı?

SONUÇ

Kentte yaşayan m÷ltecilerin, özellikle basına yansıyan Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yaşayan diğer m÷ltecilere benzer problemler yaşadığı tespit edilmiştir. ÷lke genelinde m÷ltecilere karşı geliştirilen tavır ve davranışlardan dolayı birçoğ m÷ltecinin yaşadığı sorun ve sıkıntılarını dile getirirken tedirgin oldukları çoğununda kendisine yapılan ihlali dile getirmediği gözlemlenmiştir. Bu çalışma, kısıtlılıklarına rağmen genel olarak Van'da yaşayan m÷ltecilerle ve özel olarak haklara erişim konusunda kapsamlı çalışmaların gerekliliğini göstermektedir.

Bu Proje Avrupa Birliği Tarafından
Finanse Edilmektedir.

